

Погорецький М. А.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000–0003–0936–0929

Міцкан О. А.,
студентка II курсу ОР «Магістр»
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000–0003–0804–1811

УДК 343.14

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «ОБҐРУНТОВАНА ПІДОЗРА» У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ВПЛИВ НА ВІТЧИЗНЯНУ ПРАВАЗАСТОСОВНУ ПРАКТИКУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стандарту доказування «обґрунтована підозра» у практиці Європейського суду з прав людини, що визнається джерелом права в Україні нарівні з Конвенцією з прав людини і основоположних свобод.

Обґрунтовується, що концепція стандартів доказування відносно нова для українського законодавства, де відсутнє визначення окремих стандартів доказування. У національних судів виникають труднощі з правозастосуванням стандарту доказування «обґрунтована підозра», що призводить до системних порушень фундаментальних прав та появи численних справ перед ЄСПЛ проти України.

На основі системного аналізу наукової літератури та практики ЄСПЛ щодо стандарту доказування «обґрунтована підозра», який застосовується, коли йдеться про порушення статті 5 Конвенції, автори пропонують критерії обґрунтованості підозри, що можуть слугувати орієнтиром для національних судів. Так, обґрунтованість підозри у вчиненні кримінального правопорушення можна визначити як сукупність фактів та інформації, яка може переконати об'єктивного спостерігача, що особа могла вчинити злочин. Водночас обґрунтована підозра не може бути суто суб'єктивною та визначеною *in abstracto*. Тим не менш,

щоб задовольнити стандарт доказування «обґрунтована підозра», докази не мають бути такого ж рівня як для пред'явлення обвинувачення чи ухвалення обвинувального вироку. Наявність, стандарту доказування «обґрунтована підозра» притаманна динамічна природа. Чим довше триває обмеження фундаментальних прав людини, тим переконливішим має бути обґрунтування його необхідності. Навіть при ухваленні першого рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою національні суди мають обґрунтувати на основі доказів не тільки наявність обґрунтованої підозри, а й існування інших «відповідних» і «достатніх» підстав.

У статті послідовно доводиться існування доказів на стадії досудового розслідування, про що свідчить численна практика ЄСПЛ щодо застосування стандарту доказування «обґрунтована підозра».

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, обґрунтована підозра, стандарт доказування, затримання, тримання під вартою.

Постановка проблеми. У парадигмі сучасного кримінального процесу України сформувалася тенденція до формалізації пізнавальної діяльності суб'єктів правозастосування¹, що пов'язано із закріпленням стандартів доказування у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року (далі – КПК України), серед яких стандарт доказування «обґрунтована підозра» (*reasonable suspicion*)². Законодавець прямо передбачив, що обґрунтована підозра є необхідною передумовою застосування заходів забезпечення кримінального провадження (п. 1 ч. 3 ст. 132 КПК України), у тому числі при вирішенні питання про арешт майна (п. 3 ч. 2 ст. 173 КПК України); однією з підстав застосування запобіжних заходів (ч. 2 ст. 177; п. 1 ч. 1 ст. 194 КПК України); підставою проведення окре-

мих негласних (слідчих) розшукових дій (ч. 1 ст. 269¹ КПК України)³. Системне тлумачення норм КПК України дозволяє стверджувати, що стандарт доказування «обґрунтована підозра» має виконуватися при повідомленні особи про підозру відповідно до ст. 276 КПК України⁴. Більше того, у п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) передбачено, що законний арешт чи затримання особи мають здійснюватися за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення⁵. Зважаючи на те, що Конвенція є частиною національного законодавства України⁶ та має надзаконодавчий (*supra-legislative*) характер⁷, слід дійти висновку, що затримання за ст. 207, 208 КПК України також здійснюється на підставі стандарту доказування «обґрунтована

¹ Така тенденція характерна й для інших країн пострадянського простору, див. наприклад, Д Зотов, 'Стандарти доказування на стадії возбуждения уголовного дела' (2016) 2 *Вестник ВГУ. Серия: Право* 265.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення: 20.01.2019.

³ У КПК України термін «обґрунтована підозра» вживається і в низці інших статей: ч. 2, 7 ст. 206; ч. 3 ст. 210; абз. 2 ч. 1 ст. 213 КПК України, див. А Степаненко, 'Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» в кримінальному провадженні' (дис. канд. юр. наук, Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія» 2017) 25. Однак у цих статтях термін «обґрунтована підозра» вжитий невдало, оскільки не відповідає змісту категорії «стандарт доказування», див., наприклад, А Павлишин, Х Слюсарчук, *Стандарти доказування у кримінальному провадженні: монографія* (Львів, Видавництво: ТОВ «Колір ПРО» 2018) 140–143.

⁴ А Павлишин, Х Слюсарчук, *Стандарти доказування у кримінальному провадженні: монографія* (Львів, Видавництво ТОВ «Колір ПРО» 2018) 122–125; М Громова, 'Обґрунтована підозра як підстава застосування запобіжних заходів' (2015) 2(27) *Часопис Академії адвокатури України* 43.

⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> дата звернення: 20.01.2019.

⁶ Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, ст. 9 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> дата звернення: 20.01.2019.

⁷ Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV ст. 19 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>> дата звернення: 20.01.2019.

підозра», хоча це й не передбачено прямо в тексті КПК України. Незважаючи на таку широку сферу застосування стандарту доказування «обґрунтована підозра», законодавець не надав її нормативного визначення, що зумовлює труднощі правозастосування, тому, як слушно зазначив Т. Скольнік, відсутність нормативного визначення стандарту доказування означає, що його тлумачення переважно покладається на суди¹. Однак вітчизняні суди демонструють аберації у застосуванні стандарту доказування «обґрунтована підозра», не розуміючи до кінця сутності концепції стандартів доказування загалом та стандарту доказування «обґрунтована підозра».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Докази і доказування є основоположним інститутом кримінального процесуального права та були предметом дослідження багатьох вітчизняних правознавців, серед яких Ю. П. Алєнін, В. П. Гмирко, Ю. М. Грошовий, М. М. Михєєнко, Нор В. Т., Д. Б. Сергєєва, В. М. Тертишник, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило та ін. У свою чергу, стандарт доказування «обґрунтована підозра» був предметом дослідження багатьох зарубіжних науковців, серед яких С. П. Ньюман, Т. Скольнік, Ч. Дойль, А. Г. Фергюсон, Д. А. Харріс, Д. Бернаш, С. Трексель та інші. Незважаючи на новизну концепції «стандартів доказування» в українському кримінальному процесі, поняття, сутність та сфера застосування стандарту доказування «обґрунтована підозра» досліджувалися також і вітчизняними правниками, а саме:

В. О. Гринюком, А. А. Павлишиним, Х. Р. Слюсарчук, І. В. Гловюк, А. С. Степаненко, М. Є. Громовою, К. Д. Волковим та ін. Тим не менш, недостатньо дослідженими залишаються критерії обґрунтованості підозри у світлі практики ЄСПЛ, що зумовлює необхідність подальшої наукової розробки цієї проблематики.

Актуальність дослідження практики ЄСПЛ, де Суд розкриває сутність та характерні риси стандарту доказування «обґрунтована підозра», обумовлюється визнанням рішень ЄСПЛ джерелом права в Україні² та наявністю значних недоліків у правозастосуванні національними судами практики ЄСПЛ у зв'язку з відсутністю її правильного розуміння, що призводить до появи великої кількості справ перед ЄСПЛ проти України³.

Метою статті є встановлення сутності та ознак стандарту доказування «обґрунтована підозра» в практиці Європейської комісії з прав людини (далі – ЄКПЛ)⁴ та ЄСПЛ і формулювання критеріїв обґрунтованості підозри, що можуть використовуватися вітчизняними суб'єктами правозастосування.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Класично концепція стандартів доказування (*standards of proof*) притаманна системі загального права, де стандарти доказування визначаються як рівень імовірності, за якого факти вважаються доведеними⁵. Тоді як для континентальної системи права характерною є оцінка доказів за внутрішнім переконанням (*interim conviction*), де доведеність розуміється

¹ T Skolnik, 'The Suspicious Distinction between Reasonable Suspicion and Reasonable Grounds to Believe' (2016) 1 *Ottawa Law Review* 231.

² Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>> дата звернення 20.01.2019.

³ А Буценко, Пригоди рішень ЄСПЛ у національних судах (2017) *Закон і Бізнес* <https://zib.com.ua/ua/128887-prigodi_rishen_espl_u_nacionalnih_sudah.html> дата звернення: 20.01.2019.

⁴ До 1998 року, поки не набрав чинності Протокол № 11 до Конвенції, індивіди не мали безпосереднього доступу до ЄСПЛ, а мали звертатися до ЄКПЛ, яка, у свою чергу, могла передати справу до ЄСПЛ, див. Protocol № 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom, Restructuring the Control Machinery Established thereby. European Treaty Series № 155. 1994. <https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P11_ETS155E_ENG.pdf> дата звернення 20.01.2019.

⁵ Y Wodage, 'Burden of Proof, Presumptions and Standards of Proof in Criminal Cases' (2014) 1 *Mizan Law Review* 265.

як суворо суб'єктивне враження у свідомості судді¹. Незважаючи на відмінність цих підходів, яка полягає в різній концептуалізації доказів, вони не є діаметрально протилежними, адже існування об'єктивних стандартів доказування не гарантує автоматичного прийняття рішення, а створює соматичні фактори, де за вищим стандартом суб'єкти правозастосування вимагають вищого рівня суб'єктивної переконаності².

ЄСПЛ також використовує стандарти доказування при прийнятті рішень. При цьому Страсбурзький суд, діючи як міжнародна судова установа, не запозичує концепції, властиві для національного правопорядку, а концептуалізує стандарти доказування як критерії оцінки доведеності порушення статей Конвенції³. Зокрема, стандарт доказування «обґрунтована підозра» використовується при встановленні порушення п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність). Ця норма, на думку С. Трекселя, охоплює різні етапи попереднього ув'язнення: «зупинення» поліцією з метою встановлення особи чи здійснення особистого обшуку⁴, що триває в середньому до години; поліцейське затримання (арешт), що не може тривати довше чотирьох днів, якщо тільки цього не вимагають обставини крайньої необхідності; тримання під вартою під час досудового розслідування; тримання під вартою після досудового розслідування до початку судового провадження; три-

мання під вартою під час судового провадження; тримання під вартою до початку відбування покарання⁵. Однак системне тлумачення норм Конвенції дозволяє стверджувати, що при прийнятті рішення про тримання особи під вартою (*detention on remand*) значення має також ч. 3 ст. 5 Конвенції, тоді як п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції стосується початково-го затримання особи.

Передумовами обмеження свободи є: підозра у вчиненні кримінального правопорушення, необхідність запобігти вчиненню кримінального правопорушення та ризик переховування від правосуддя⁶. Таким чином, якщо свобода особи обмежується у національному кримінальному провадженні, то саме на державу покладається тягар доведення (*burden of proof*) перед ЄСПЛ наявності обґрунтованої підозри⁷.

До 1990 року визначення стандарту доказування «обґрунтована підозра» у практиці ЄКПЛ та ЄСПЛ було відсутнє, а діяла своєрідна презумпція «обґрунтованості підозри», якщо тільки не буде продемонстровано, що підозра є абсолютно свавільною (*on an entirely arbitrary nature*)⁸. Однак окремі риси «обґрунтованої підозри» все ж таки визначалися. Ще в 1959 році у справі «Нільсен проти Данії» ЄКПЛ встановила, що обґрунтованість підозри у вчиненні кримінального правопорушення має встановлюватися відповідно до фактів і обставин справи, які існували в момент затримання чи

¹ Chr Engel, 'Preponderance of the Evidence versus Interim Conviction: a Behavioral Perspective on a Conflict between American and Continental European Law' (2009) 33 *Vermont Law Review* 461–466.

² Ibid, 465–467.

³ Case of Avsar v. Turkey (Application № 25657/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.03.2002283–284 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59562>> accessed 20.01.2019.

⁴ Case of K. – F. v. Germany (Application № 25629/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.11.199753–57 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58119>> accessed 20.01.2019.

⁵ S Trechsel, *Liberty and Security of Person: the Rules on Imprisonment*. In *Human rights in Criminal Proceedings* (Oxford Scholarship Online 2006) 423–424.

⁶ S Trechsel, *Liberty and Security of Person: the Rules on Imprisonment*. In *Human rights in Criminal Proceedings* (Oxford Scholarship Online 2006) 424.

⁷ Evidence and Proofs from the Perspective of the European Court of Human Rights. Themis paper. Romania. <<http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Romania%202.pdf>> дата звернення: 20.01.2019.

⁸ S Trechsel, 'The Right to Liberty and Security of the Person – Article 5 of the European Convention on Human Rights in Strasbourg Case-law' (1980) 1 *Human Rights Law Journal* 117.

тримання під вартою (йдеться, звісно, про момент прийняття рішення про тримання під вартою – Авт.), а не тих, що виникли в більш пізній момент часу¹. Такий підхід до темпорального розуміння стандарту доказування «обґрунтована підозра» зберігся в практиці ЄСПЛ із застереженням, що у випадку продовження строку тримання особи під вартою доведенню підлягає, що підозра продовжує існувати та залишається «обґрунтованою» протягом усього строку тримання під вартою².

У справі «А.В. проти Австрії» від 1970 року ЄСПЛ визнала недопустимою скаргу заявника про порушення п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції в результаті безпідставного тримання під вартою. Комісія встановила, що оскільки особа зізналася у вчиненні кримінального правопорушення, то явно існувала «обґрунтована підозра», що повністю виправдовувала застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою³. Таке формулювання важко зрозуміти представникам континентальної системи права, адже обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою вимагає подвійного обґрунтування (*double justification*): наявність обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення та наявності спеціальних підстав, що обґрунтовують затримання (*Haftgründe*)⁴, а за українським законодавством – ризиків⁵. Тоді як у Конвенції три підстави

для затримання чи тримання під вартою визначені як альтернативи, причому ризику фальсифікації доказів не зазначено. Це означає, що лише обґрунтованої підозри достатньо, аби прийняття рішення про тримання під вартою відповідало вимогам п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції. Однак ураховуючи, що будь-яке обмеження свободи можливе лише відповідно до законної процедури (*a procedure prescribed by law*), то ЄСПЛ досліджуватиме чи була дотримана процесуальна форма, встановлена законодавством. А тому в тих державах, де кримінальний процесуальний закон вимагає доведення наявності й обґрунтованої підозри й ризиків, ці вимоги мають бути дотримані кумулятивно⁶. У більш пізніх рішеннях ЄСПЛ постановив, що навіть при прийнятті першого рішення про тримання особи під вартою у найскоріший строк після затримання суд має встановити, крім «обґрунтованої підозри», наявність «відповідних і достатніх підстав»⁷, тобто ризиків.

У 1990 році ЄСПЛ вперше надав визначення стандарту доказування «обґрунтована підозра» у справі «Фокс, Кемпбелл та Гартлі проти Сполученого Королівства». Так, стандарт доказування «обґрунтована підозра» передбачає існування фактів чи інформації, яка б задовольнила об'єктивного спостерігача, що відповідна особа могла вчинити кримінальне правопорушення⁸. Пізніше це визначення неодноразово повторювалося

¹ Case of Nielsen v. Denmark (Application № 343/57): Decision of the European Commission of Human Rights 06.07.1959 14 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57545>> accessed 20.01.2019.

² Case of Selahattin Demirtaş v. Turkey (no.2) (Application № 14305/17): Judgement of the European Court of Human Rights 20.11.2018 164 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187961>> accessed 20.01.2019.

³ Case of A.V. v. Austria (Application № 4465/70): Decision of the European Commission of Human Rights 05.10.1970 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-3125>> accessed 20.01.2019.

⁴ S Trechsel, *Liberty and Security of Person: the Rules on Imprisonment. In Human rights in Criminal Proceedings* (Oxford Scholarship Online 2006) 426–426.

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення: 20.01.2019.

⁶ S Trechsel, *Liberty and Security of Person: the Rules on Imprisonment. In Human rights in Criminal Proceedings* (Oxford Scholarship Online 2006) 426–427.

⁷ Case of Makarenko v. Ukraine (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 20.01.2019; Case of Buzadji v. the Republic of Moldova (Application № 23755/07): Judgement of the European Court of Human Rights 05.07.2017 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164928>> accessed 20.01.2019.

⁸ Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application № 12244/86; 12245/86; 12383/86): Judgement of the European Court of Human Rights 30.08.1990 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>>

Судом при розгляді інших справ¹. Інакше кажучи, обмеження права на свободу та особисту недоторканність може мати місце лише за наявності обґрунтованої підозри, самого лише добросовісного суб'єктивного переконання (*bona fide*) недостатньо².

Перше, на що слід звернути увагу, існування «обґрунтованої підозри» передбачає, що факти, якими обґрунтовується затримання, можна «розумно» вважати такими, що підпадають під опис одного з кримінальних правопорушень згідно з відповідними розділами закону про кримінальну відповідальність. Тобто явно не може йтися про наявність «обґрунтованої підозри», якщо дії, у вчиненні яких підозрюється особа, не становлять кримінального правопорушення на момент вчинення³. У справі «Нечипорук і Йонкало проти України» ЄСПЛ встановив, що п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції буде порушено, якщо до особи формально застосовано адміністративне затримання, а мало місце її тримання під вартою як підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення без забезпечення процесуальних прав як підозрюваного, *inter alia*, права на захист⁴. Ще у справі «Доронін проти України» Суд наголосив на тому, що «така поведінка органів влади суперечить принципу юридичної визначеності,

є свавільною і несумісною з принципом верховенства права»⁵.

У практиці ЄСПЛ відсутній універсальний підхід, за якого підозра вважається обґрунтованою. Обґрунтованість підозри визначається конкретними обставинами справи⁶, а також пов'язана зі ступенем суспільної небезпечності діяння. Так, у справах про тероризм вимоги до обґрунтованості підозри знижені в порівнянні зі «звичайними» кримінальними правопорушеннями у зв'язку зі значною суспільною небезпечністю відповідних кримінально караних діянь. У справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ зазначив, що показань неідентифікованого з метою безпеки свідка, офіцера визнаного «прозоро чесним свідком» (*transparently honest witness*), було достатньо, аби визнати підозру особи у фінансуванні тероризму обґрунтованою. Зокрема, було встановлено, що пані Мюррей мала двох братів у Сполучених Штатах Америки, засуджених за купівлю і постачання зброї для Ірландської республіканської армії, яких вона відвідувала. ЄСПЛ констатував, що навіть нижчий стандарт доказування за національним правом (добросовісна підозра) може бути визнано таким, що не порушує п. «с» ч. 1 ст. 5 Конвенції, зважаючи на виняткову необхідність у розслідуванні терористичних актів⁷. Однак в іншій справі «О'Хара

accessed 20.01.2019.

¹ Case of Selahattin Demirtaş v. Turkey (no.2) (Application № 14305/17): Judgement of the European Court of Human Rights 20.11.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187961>> accessed 20.01.2019, para 161; Case of Ilgar Mammadov v. Azerbaijan (Application № 15172/13): Judgement of the European Court of Human Rights 22.10.2014 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144124>> accessed 20.01.2019; Case of Erdagöz v. Turkey (Application № 21890/93): Judgement of the European Court of Human Rights 22.10.1997 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58108>> accessed 20.01.2019.

² Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application № 12244/86; 12245/86; 12383/86): Judgement of the European Court of Human Rights 30.08.1990 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>> accessed 20.01.2019.

³ Case of Wloch v. Poland (Application № 27785/95): Judgement of the European Court of Human Rights 19.10.2000 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58893>> accessed 20.01.2019.

⁴ Справа «Нечипорук і Йонкало проти України» (Заява № 42310/04): Рішення Європейського суду з прав людини від 21.04.2001 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683> дата звернення 20.01.2019.

⁵ Справа «Доронін проти України» (Заява № 16505/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 19.02.2009 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_663> дата звернення 20.01.2019.

⁶ Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application № 12244/86; 12245/86; 12383/86): Judgement of the European Court of Human Rights 30.08.1990 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>> accessed 20.01.2019; Case of Merabishvili v. Georgia (Application № 72508/13): Judgement of the European Court of Human Rights 28.11.2017 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178753>> accessed 20.01.2019.

⁷ Case of Murray v. United Kingdom (Application № 14310/88): Judgement of the European Court of Human

проти Сполученого Королівства» Страбурзький суд постановив, що виняткова необхідність розслідування терористичних актів не може розширювати поняття обґрунтованості до тієї межі, де порушуються гарантії, встановлені ч. 1 ст. 5 Конвенції. Уряд має надати принаймні деякі факти або відомості, здатні переконати Суд, що заарештовану особу обґрунтовано підозрюють у вчиненні відповідного злочину¹. Добросовісної підозри (*genuine suspicion*) компетентних органів у вчиненні особами кримінального правопорушення, яка обумовлена знанням про попередню терористичну діяльність суб'єктів, недостатньо, щоб переконати об'єктивного спостерігача, що особи могли вчинити відповідне кримінальне правопорушення². Інакше кажучи, стандарт доказування «обґрунтована підозра» не виконується, коли єдиним доводом у необхідності затримання особи є її попередня злочинна діяльність.

Щодо рівня імовірності, за якою підозра вважається обґрунтованою, то цей стандарт доказування не передбачає, що уповноважені особи мають оперувати доказами, достатніми для пред'явлення обвинувачення чи ухвалення обвинувального вироку, що необхідні на наступних етапах кримінального провадження. Це пов'язано із тим, що на ранніх етапах кримінального провадження такі докази неможливо було отримати або, беручи до уваги характер кримінальних правопорушень, у яких підозрюється особа, ці докази неможливо представити в суді, щоб не поставити під загрозу життя інших осіб. Якби

відповідні докази, що підтверджують підозру, можна було б зібрати відразу, то органи слідства, імовірно, відразу ж пред'явили обвинувачення і передали особу до компетентного органу³, де вираз «компетентний орган» має те саме значення, що і «суддя чи інша особа, уповноважена законом виконувати судові функції»⁴. Тобто стандарт доказування «обґрунтована підозра» є найнижчим стандартом доказування у кримінальному процесі й не передбачає наявності достовірного знання про вчинення особою кримінального правопорушення.

Натомість у справах, де заявники оскаржували застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, ЄСПЛ неодноразово вказував на динамічний характер стандарту доказування «обґрунтована підозра». Так, за ч. 3 ст. 5 Конвенції існування «обґрунтованої підозри» у вчиненні затриманою особою кримінального правопорушення є необхідною умовою (*conditio sine qua non*) тримання під вартою, однак із плином часу її стає недостатньо. У такому випадку Суд має встановити, чи національні суди з'ясували наявність інших «відповідних» і «достатніх» обставин, які обґрунтовують продовження тримання особи під вартою, а також чи виявили національні органи влади «особливу старанність» при здійсненні кримінального провадження⁵. До таких «відповідних» і «достатніх» обставин належать ризик переховування від правосуддя, ризик здійснення тиску на свідків чи спотворення доказів, ризик змови, ризик вчинення іншого кримінального правопору-

Rights 28.10.1994 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57895>> accessed 20.01.2019.

¹ Case of O'Hara v. United Kingdom (Application № 37555/97): Judgement of the European Court of Human Rights 16.10.2001 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59721>> accessed 20.01.2019; Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application № 12244/86; 12245/86; 12383/86): Judgement of the European Court of Human Rights 30.08.1990 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>> accessed 20.01.2019.

² Ibid, para 35.

³ Case of Brogan and Others v. United Kingdom (Application № 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85): Judgement of the European Court of Human Rights 29.11.1988 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57450>> accessed 20.01.2019.

⁴ Case of Schiesser v. Switzerland (Application № 7710/76): Judgement of the European Court of Human Rights 04.12.1979 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57573>> accessed 20.01.2019.

⁵ Case of Idalov v. Russia (Application № 5826/03): Judgement of the European Court of Human Rights 22.05.2012 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110986>> accessed 20.01.2019.

шення, ризик спричинення громадських заворушень чи необхідність захисту прав затриманої особи¹. Більше того, у справі «Макаренко проти України» ЄСПЛ постановив, що навіть при прийнятті першого рішення про тримання під вартою національні суди мають встановити, крім обґрунтованої підозри, наявність «відповідних» і «достатніх» підстав². Тобто доведення наявності ризиків є обов'язковою передумовою застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, що модифікує стандарт доказування «обґрунтована підозра» у більш суворий. Це обумовлено тим, що більше втручання в права особи вимагає переконаності з вищим ступенем імовірності у вчиненні нею кримінального правопорушення.

В Україні склалася тенденція, за якої національні суди, навіть коли йдеться про тривалі строки тримання під вартою, посилаються на однакові підстави протягом усього періоду ув'язнення особи, якщо взагалі це роблять, повністю ігноруючи практику ЄСПЛ щодо динамічного характеру стандарту доказування «обґрунтована підозра»³. Наприклад, ухвалою від 21 липня 2017 року у справі № 638/10648/13-п Держинський районний суд м. Харкова задовольнив клопотання прокурора про продовження строків тримання під вартою, зазначивши, що обґрунтованість підозри під-

тверджується вагомістю наявних доказів про вчинення особою злочину, а ризики, які передбачені в ст. 177 КПК України, повністю знайшли своє підтвердження в судовому засіданні⁴. Це формулювання не відповідає практиці ЄСПЛ, оскільки питання про продовження строків тримання під вартою не може бути вирішене *in abstracto*. Національні суди мають вивчати всі факти, що свідчать про наявність чи відсутність існування справжнього публічного інтересу, що виправдовує, із належним урахуванням принципу презумпції невинуватості, обмеження права на свободу, та викладати їх у своєму рішенні про відмову у звільненні особи з-під варті⁵.

В ухвалі від 08 червня 2017 року у справі № 753/10381/17 Дарницький районний суд міста Києва, продовживши особам строк тримання під вартою на шістьдесят діб, обґрунтував наявність ризиків «фактом вчинення обвинуваченими кримінальних правопорушень», які належать до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів, а також тяжкістю покарання, що загрожує особам у разі визнання їх винуватими в інкримінованих правопорушеннях⁶. Таке судове рішення не лише містить абстрактне формулювання підстав продовження строку тримання під вартою, а й не відповідає презумпції невинуватості, закріпленій у ст. 62 Конституції України⁷, адже суд

¹ Case of Ara Harutyunyan v. Armenia (Application № 629/11): Judgement of the European Court of Human Rights 20.10.2016 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167561>> accessed 20.01.2019.

² Case of Makarenko v. Ukraine (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 20.01.2019.

³ Case of Makarenko v. Ukraine (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 20.01.2019; Справа «Харченко проти України» (Заява № 40107/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662> дата звернення 20.01.2019; Справа «Доронін проти України» (Заява № 16505/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 19.02.2009 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_663> дата звернення 20.01.2019; Справа «Єлоєв проти України» (Заява № 17283/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 06.11.2008 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433> дата звернення 20.01.2019 та ін.

⁴ Ухвала Держинського районного суду м. Харкова у справі № 638/10648/13-п від 21.07.2017 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68012603>> дата звернення 20.01.2019. Це рішення в апеляції не оскаржувалося.

⁵ Case of Labita v. Italy (Application № 26772/95): Judgement of the European Court of Human Rights 06.04.2000 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58559>> accessed 20.01.2019.

⁶ Ухвала Дарницького районного суду м. Києва у справі № 753/10381/17 від 08.06.2017 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67221740#>> дата звернення 20.01.2019. Рішення в апеляції не оскаржувалося.

⁷ Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> дата звернення 20.01.2019.

не може стверджувати наявність «факту вчинення обвинуваченими кримінального правопорушення» до ухвалення обвинувального вироку в кримінальному провадженні.

Крім того, вибіркове використання окремих тверджень ЄСПЛ без системного розуміння підходів Суду призводить до аберацій правозастосування практики ЄСПЛ. Так, у зазначеній вище ухвалі Дарницький районний суд м. Києва, посилаючись на рішення ЄСПЛ у справі «Єлоєв проти України»¹, «Харченко проти України»² зазначив, що «продовження тримання під вартою може бути виправдано тільки за наявності конкретного суспільного інтересу, який, незважаючи на презумпцію невинуватості особи, переважає принцип поваги до свободи особистості». Безумовно, ЄСПЛ застосовує тест балансування (*balancing exercise*) при оцінці пропорційності обмеження прав особи³. Однак наявність публічного інтересу при прийнятті рішення про тримання особи під вартою має підтверджуватися фактами, викладеними у судовому рішенні, і полягає в обґрунтуванні доказами існування «відповідних» і «достатніх» підстав для обмеження її свободи та особистої недоторканності. Тому, наприклад, обґрунтування необхідності продовження строку тримання під вартою тяжкістю кримінального правопорушення, яке

створює в суспільстві «негативне враження безвладдя, безправності та хабарництва» в системі правоохоронних органів, а також «недовіру до правоохоронних органів»⁴, не відповідає практиці ЄСПЛ.

Нарешті, системне тлумачення практики ЄСПЛ дозволяє сформулювати вимоги до сукупності доказів у кримінальному провадженні, що відповідають стандарту доказування «обґрунтовано підозра», враховуючи його динамічний характер: тяжкість обвинувачень не може бути самостійною підставою тривалого тримання особи під вартою;⁵ відсутність постійного місця проживання не може бути самостійною підставою для висновків, що особа переховуватиметься від правосуддя⁶; у довготривалій перспективі потреби слідства є недостатніми для обґрунтування тримання підозрюваного під вартою, адже за нормальних обставин ризик перешкодження здійсненню правосуддя зменшується з плином часу, оскільки допити є проведеними, показання відібраними, перевірку доказів здійснено⁷; попередні ув'язнення особи можуть викликати розумні побоювання, що особа може вчинити нові злочини⁸; відсутність роботи чи сім'ї не можуть бути підставою для висновків, що особа схильна до злочинної діяльності;⁹ тримання особи під вартою

¹ Справа «Єлоєв проти України» (Заява № 17283/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 06.11.2008 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433> дата звернення 20.01.2019.

² Справа «Харченко проти України» (Заява № 40107/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662> дата звернення 20.01.2019.

³ Case of Soering v. the United Kingdom (Application № 14038/88): Judgement of the European Court of Human Rights 07.07.1989 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57619>> accessed 20.01.2019.

⁴ Ухвала Апеляційного суду Луганської області у справі № 425/2/16-к від 14.01.2016 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55035809>> дата звернення 20.01.2019.

⁵ Case of Garycki v. Poland (Application № 14348/02): Judgement of the European Court of Human Rights 07.02.2007 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79352>> accessed 20.01.2019.

⁶ Case of Sulaoja v. Estonia (Application № 55939/00): Judgement of the European Court of Human Rights 15.02.2005 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229>> accessed 20.01.2019.

⁷ Case of Clooth v. Belgium (Application № 12718/87): Judgement of the European Court of Human Rights 12.12.1991 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57699>> accessed 20.01.2019.

⁸ Case of Selçuk v. Turkey (Application № 21768/020): Judgement of the European Court of Human Rights 10.01.2006 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71944>> accessed 20.01.2019.

⁹ Case of Sulaoja v. Estonia (Application № 55939/00): Judgement of the European Court of Human Rights 15.02.2005 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229>> accessed 20.01.2019.

на тій підставі, що її звільнення може зашкодити публічному порядку може бути «відповідною» і «достатньою» підставою, тільки якщо за наявності фактів, які підтверджують, що особа дійсно зашкодить публічному порядку (причому з плином часу ця підстава залишиться легітимною лише за умови, що публічний порядок залишається під загрозою)¹ тощо.

З огляду на зазначене стандарт доказування «обґрунтована підозра» застосовується для прийняття проміжних рішень у кримінальному провадженні, не пов'язаних з розглядом кримінального провадження по суті, значна частина яких приймається на досудовому розслідуванні. Дослідження практики ЄСПЛ дозволяє стверджувати, що суб'єкти правозастосування на стадії досудового розслідування оперують доказами. А тому погляди тих правників, які вважають, що доказами у кримінальному процесі можуть визнаватися лише ті докази, що були досліджені на стадії судового розгляду судом², не відповідають сучасним тенденціям як європейської, так і вітчизняної правозастосовної практики.

Отже, практика ЄСПЛ щодо стандарту доказування «обґрунтована підозра» є значною і дозволяє сформулювати критерії обґрунтованості підозри, які можуть застосовуватися національними судами при ухваленні відповідних рішень: 1) обґрунтована підозра є найнижчим стандартом доказування у кримінальному провадженні, який вважається досягнутим, якщо фактів та інформації достатньо, аби переконати об'єктивного спостерігача у тому, що відповідна особа могла вчинити кримінальне правопорушення; 2) обґрунтованість підозри може встановлюватися лише щодо діяння,

яке підпадає під ознаки кримінального правопорушення за законом про кримінальну відповідальність; 3) обґрунтованість підозри не може встановлюватися *in abstracto* або ґрунтуватися на суб'єктивних припущеннях, а має підкріплюватися конкретними доказами у кримінальному провадженні; 4) стандарт доказування «обґрунтована підозра» не передбачає, що уповноважені органи мають оперувати доказами достатніми для пред'явлення обвинувачення чи ухвалення обвинувального вироку, що пов'язано з меншою мірою імовірності, необхідною на ранніх етапах кримінального провадження для обмеження прав особи; 5) стандарт доказування «обґрунтована підозра» має динамічний характер, тобто з плином часу обґрунтована підозра у вчиненні кримінального правопорушення не може бути самостійною підставою для продовжуваного обмеження прав особи, а мають бути наведені «відповідні» і «достатні» підстави (ризик), підкріплені доказами; 6) навіть при прийнятті першого рішення про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою національні суди мають навести докази існування обґрунтованої підозри та відповідних ризиків кумулятивно; 7) тяжкість кримінального правопорушення, в якому підозрюється, обвинувачується особа, не може слугувати самостійною підставою для затримання та тримання особи під вартою. Дотримання цих критеріїв національними судами є важливою гарантією від свавільного обмеження прав особи, а також запорукою виконання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією.

¹ Case of Letellier v. France (Application № 12369/86): Judgement of the European Court of Human Rights 26.07.2011 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57678>> accessed 20.01.2019.

² М Шумило, 'Досудові і судові докази у КПК України' (2013) 1 *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 86; В Гмирко, *Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз*. Проблематизація. СМД-репрезентація: монографія (Дніпропетровськ, Академія митної служби України 2010) 175 та ін.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Konventsiya pro zakhyst prav lyudyny ta osnovopolozhnykh svobod: Rada Yevropy; Konventsiya, Mizhnarodnyy document: stanom na 04.11.1950 (zy zminamy ta dopovnennyamy, vneseny my Protokolom № 14 vid 13/05/2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
2. Konstytuciya Ukrainy [Constitution of Ukraine]: 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
3. Krymunalny protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
4. Pro vykonannya rishen ta zastosuvannya praktyky Yevropeyskogo sudu z prav lyudyny (On performance of decisions and application of practice of the European Court of Human Rights): Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 № 3477-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
5. Pro mizhnarodni dogovory (On international agreements): Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 № 1906-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
6. Protocol № 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom, Restructuring the Control Machinery Established thereby. European Treaty Series № 155. 1994. <https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P11_ETS155E_ENG.pdf> accessed 20.01.2019 (in English).

CASES

7. Case of Ara Harutyunyan v. Armenia (Application № 629/11): Judgement of the European Court of Human Rights 20.10.2016 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167561>> accessed 20.01.2019 (in English).
8. Case of A.V. v. Austria (Application № 4465/70): Decision of the European Commission of Human Rights 05.10.1970 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-3125>> accessed 20.01.2019 (in English).
9. Case of Avsar v. Turkey (Application № 25657/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.03.2002 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59562>> accessed 20.01.2019 (in English).
10. Case of Brogan and Others v. United Kingdom (Application № 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85): Judgement of the European Court of Human Rights 29.11.1988 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57450>> accessed 20.01.2019 (in English).
11. Case of Buzadji v. the Republic of Moldova (Application № 23755/07): Judgement of the European Court of Human Rights 05.07.2017 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164928>> accessed 20.01.2019 (in English).
12. Case of Clooth v. Belgium (Application № 12718/87): Judgement of the European Court of Human Rights 12.12.1991 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57699>> accessed 20.01.2019 (in English).
13. Case of Erdagöz v. Turkey (Application № 21890/93): Judgement of the European Court of Human Rights 22.10.1997 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58108>> accessed 20.01.2019 (in English).
14. Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom (Application № 12244/86; 12245/86; 12383/86): Judgement of the European Court of Human Rights 30.08.1990 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>> accessed 20.01.2019 (in English).
15. Case of Garycki v. Poland (Application № 14348/02): Judgement of the European Court of Human Rights 07.02.2007 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79352>> accessed 20.01.2019 (in English).
16. Case of I.A. v. France (Application № 28213/95): Judgement of the European Court of Human Rights 23.09.1993 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58237>> accessed 20.01.2019 (in English).
17. Case of Idalov v. Russia (Application № 5826/03): Judgement of the European Court of Human Rights 22.05.2012 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110986>> accessed 20.01.2019 (in English).
18. Case of Ilijkov v. Bulgaria (Application № 33977/96): Judgement of the European Court of Human Rights 26.07.2001 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59613>> accessed 20.01.2019 (in English).
19. Case of Ilgar Mammadov v. Azerbaijan (Application № 15172/13): Judgement of the European Court of Human Rights 22.10.2014 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144124>> accessed 20.01.2019 (in English).
20. Case of K. – F. v. Germany (Application № 25629/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.11.1997 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58119>> accessed 20.01.2019 (in English).
21. Case of Labita v. Italy (Application № 26772/95): Judgement of the European Court of Human Rights 06.04.2000 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58559>> accessed 20.01.2019 (in English).
22. Case of Letellier v. France (Application № 12369/86): Judgement of the European Court of Human Rights 26.07.2011 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57678>> accessed 20.01.2019 (in English).
23. Case of Makarenko v. Ukraine (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 20.01.2019 (in English).
24. Case of Merabishvili v. Georgia (Application № 72508/13): Judgement of the European Court of Human Rights 28.11.2017 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178753>> accessed 20.01.2019 (in English).

25. Case of Murray v. United Kingdom (Application № 14310/88): Judgement of the European Court of Human Rights 28.10.1994 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57895>> accessed 20.01.2019 (in English).
26. Case of Nielsen v. Denmark (Application № 343/57): Decision of the European Commission of Human Rights 06.07.1959 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57545>> accessed 20.01.2019 (in English).
27. Case of O'Hara v. United Kingdom (Application № 37555/97): Judgement of the European Court of Human Rights 16.10.2001 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59721>> accessed 20.01.2019 (in English).
28. Case of Schiesser v. Switzerland (Application № 7710/76): Judgement of the European Court of Human Rights 04.12.1979 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57573>> accessed 20.01.2019 (in English).
29. Case of Selahattin Demirtaş v. Turkey (no.2) (Application № 14305/17): Judgement of the European Court of Human Rights 20.11.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187961>> accessed 20.01.2019 (in English).
30. Case of Selçuk v. Turkey (Application № 21768/020): Judgement of the European Court of Human Rights 10.01.2006 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71944>> accessed 20.01.2019 (in English).
31. Case of Soering v. the United Kingdom (Application № 14038/88): Judgement of the European Court of Human Rights 07.07.1989 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57619>> accessed 20.01.2019 (in English).
32. Case of Sulaoja v. Estonia (Application № 55939/00): Judgement of the European Court of Human Rights 15.02.2005 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68229>> accessed 20.01.2019 (in English).
33. Case of Wloch v. Poland (Application № 27785/95): Judgement of the European Court of Human Rights 19.10.2000 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58893>> accessed 20.01.2019 (in English).
34. Sprava «Doronin proty Ukrainy» (zayava № 16505/02): Rishennya Yeropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 19.02.2009 < https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_663> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
35. Sprava «Yeloyev proty Ukrainy» (zayava № 17283/02): Rishennya Yeropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 06.11.2008 < https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
36. Sprava «Nechiporuk and Yonkalo proty Ukrainy» (zayava № 42310/04): Rishennya Yeropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 21.04.2001 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
37. Sprava «Kharchenko proty Ukrainy» (zayava № 40107/02): Rishennya Yeropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 10.02.2011 < https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
38. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Luhanskoi oblasti u spravi № 425/2/16-к vid 14.01.2016 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55035809>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
39. Ukhvala Darnytskoho raionnoho sudu m. Kyieva u spravi № 753/10381/17 vid 08.06.2017 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67221740#>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
40. Ukhvala Dzerzhynskoho raionnoho sudu m. Kharkova u spravi № 638/10648/13-п vid 21.07.2017 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68012603>> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

41. Gmyrko V P, *Dokazuvannia v kryminalnomu procesi: diyalnisna paradygma. Teoretychniy analiz. Problematyzaciya. SMD-reprezentaciya: monohrafiia* (Dnipropetrovsk, Akademia mytnoyi sluzhby 2010) 314 (in Ukrainian).
42. Pavlyshyn A A, Sliusarchuk Kh R, *Standarty dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni* [Standard of proof in criminal proceedings]: monohrafiia (Lviv, LLC Kolir PRO 2018) 292 (in Ukrainian).
43. Trechsel S, *Liberty and Security of Person: the Rules on Imprisonment. In Human rights in Criminal Proceedings* (Oxford Scholarship Online 2006) 611 (in English).

ARTICLES

44. Bushchenko A, 'Pryhody rishen YeSPL u natsionalnykh sudakh' [Adventures of the ECtHR rulings in national courts] (2017) *Zakon i Biznes* <https://zib.com.ua/ua/128887-prigodi_rishen_espl_u_nacionalnih_sudah.html> data zvernennia 20.01.2019 (in Ukrainian).
45. Engel Chr, 'Preponderance of the Evidence versus Interim Conviction: a Behavioral Perspective on a Conflict between American and Continental European Law' (2009) 33 *Vermont Law Review* 435–467 (in English).
46. 'Evidence and Proofs from the Perspective of the European Court of Human Rights. Themis paper. Romania' <<http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Romania%202.pdf>> accessed 20.01.2019 (in English).
47. Hromova M Y, 'Obgruntovana pidozra yak pidstava zastosuvannia zapobizhnykh zakhodiv' [Reasonable suspicion as a ground for application of precautionary measures] (2015) 2(27) *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy* 40–43 (in Ukrainian).
49. Shumilo M Y, 'Dosudovi i sudovi dokazy u KPK Ukrainy' (2013) 1 *Yurydychniy chasopys Nacionalnoi akademii vnutrishnich sprav* 82–86 (in Ukrainian).
50. Skolnik. T, 'The Suspicious Distinction between Reasonable Suspicion and Reasonable Grounds to Believe' (2016) 1 *Ottawa Law Review* 223–249 (in English).

51. Trechsel S, 'The Right to Liberty and Security of the Person – Article 5 of the European Convention on Human Rights in Strasbourg Case-law' (1980) 1 Human Rights Law Journal 88–135 (in English).

52. Wodage Y W, 'Burdens of Proof, Presumptions and Standards of Proof in Criminal Cases' (2014) 1 Mizan Law Review 252–270 (in English).

53. Zotov D V, 'Standarty dokazyvaniya na stadyy vobuzhdenyia uholovnoho dela' [Standards of proof at the stage of initiation of the criminal case] (2016) 2 Vestnyk VHU. Seryia Pravo 265–276 (in Russian).

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

54. Stepanenko A S, 'Standart dokazuvannia «poza rozumnym sumnivom» v kryminalnomu provadzheni' [Standard of proof «beyond reasonable doubt» in criminal proceedings] (PhD in Law thesis, Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia» 2017) 234.

Pogoretskiy M.,

Doctor of Laws

Full Professor

Head of Justice Department

Faculty of Law

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Mitskan O.,

Higher degree student

Faculty of Law

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Standard of Proof «Reasonable Suspicion» in Practice of the European Court of Human Rights: Experience for the National Courts.

The article provides an analysis of the standard of proof «reasonable suspicion» in practice of the European Court of Human Rights (further referred to as ECtHR), which is recognized as a source of law in Ukraine next to the European Convention of Human Rights (further referred to as ECHR).

It is argued that a concept of standards of proof is relatively new in Ukrainian legislation, where no legal definition of particular standards is provided. National courts face complexities in application of the «reasonable suspicion» standard that leads to systemic violations of fundamental rights and numerous cases before the ECtHR versus Ukraine.

Based on systemic analysis of academic literature and practice of the ECtHR regarding «reasonable suspicion» standard, that is applicable while a breach of Article 5 of the ECHR is at stake, the authors have elaborated criteria of the reasonableness of the suspicion in criminal proceedings that can serve a guidance for the national courts. Reasonable suspicion of committing an offence can be defined as an aggregation of facts and information capable to persuade an objective observer that the person may have committed an offence. Despite evidence to satisfy the reasonable suspicion standard shall not be of the same level as required for justification of the criminal charge or the conviction, reasonable suspicion cannot be of purely subjective nature, it shall not be described in abstract terms either. Finally, the standard of proof «reasonable suspicion» is of dynamic nature. The longer the period of fundamental rights limitation is the stronger justifications for such interventions are required. Even while rendering the first decision ordering the detention on remand, national courts shall substantiate not only the persistence of reasonable suspicion, but justify with evidence an existence of «relevant» and «sufficient» reasons for the detention.

In this article existence of evidence at the pre-trial stage is consistently demonstrated, that is supported by numerous cases of the ECtHR regarding «reasonable suspicion» standard.

Key words: *European Court of Human Rights, reasonable suspicion, standard of proof, arrest, detention on remand.*

Стаття надійшла до редакції журналу 26.01.2019.